

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНФОРМИРАНост

(2026-2030)

I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ. ВИЗИЯ. ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА

Държавната политика в областта на превенцията сред младите хора се основава на принципите на целенасочена, последователна и координирана дейност на държавата, общините, образователните институции, гражданските организации и другите заинтересовани страни. Тази политика е насочена към създаване на условия за пълноценно личностно, социално и професионално развитие на младите хора, както и към изграждане на социално отговорно поведение и устойчиви умения за вземане на информирани решения.

Превенцията на рисковото поведение сред младите хора, включително превенцията на зависимости и ограничаването на негативните последици от участието в хазартни дейности, е ключов елемент за подобряване качеството на живот, опазване на здравето и благосъстоянието им и за насърчаване на активното им участие в обществения и икономическия живот. В този смисъл превантивните политики допринасят за намаляване на социалните и икономическите рискове и за устойчивото развитие на обществото.

Националната програма за превенция и информираност (2026-2030) (наричана по-нататък „Програмата“) се разработва като инструмент за практическо прилагане на държавната политика в областта на младежта и превенцията и е в съответствие с целите и приоритетите на Националната стратегия за младежта (2021-2030). Програмата прилага хоризонтален и междусекторен подход, като отчита въздействието на политиките в областта на образованието, здравеопазването, социалното включване, култура, заетост, дигитализация и регионалното развитие. Програмата се реализира във връзка с на чл. 10а от Закона за хазарта, свързан с финансирането на дейности за превенция, информираност и ограничаване на вредните последици от хазарта, включително сред младите хора. В този контекст средствата и мерките, предвидени в Закона за хазарта, се използват за подкрепа на дейности с превантивен, образователен и социален характер.

Чрез заложените приоритети, тематични области и механизми за изпълнение и финансиране Програмата осигурява координирано и целенасочено прилагане на мерки за превенция, насочени към повишаване на информираността, изграждане на умения, укрепване на личната и социалната устойчивост и насърчаване на отговорно поведение сред младите хора. Програмата създава условия за ефективно взаимодействие между институциите на национално, регионално и местно ниво, както и за активно участие на гражданското общество и младежките организации.

Визията на Програмата е насочена към подобряване качеството на живот и пълноценната реализация на младите хора чрез прилагане на устойчиви, гъвкави и ефективни механизми за превенция и инвестиране в техния потенциал като активен ресурс за социално-икономическото развитие на страната.

Програмата е разработена в съответствие с приоритетите и целите на Националната стратегия за младежта (2021–2030) и допринася за изпълнението на Приоритет 6 „Насърчаване на здравословен и природоопадащ начин на живот“, Стратегическа цел 6.1 „Създаване на условия и насърчаване на младите хора към здравословен начин на живот, здравословно хранене, физическа активност и спорт“ и Стратегическа цел 6.3 „Превенция на проблеми, свързани със сексуалното и репродуктивно здраве на младите хора“. При разработването ѝ са взети предвид анализите, изводите и препоръките от прилагането на досегашните механизми за планиране, мониторинг и отчитане на младежките политики, както и натрупаният институционален и секторен опит в областта на превенцията. В този смисъл Програмата надгражда постигнатите резултати и въвежда актуализирани приоритети и подходи, насочени към по-ефективно, целенасочено и устойчиво въздействие върху ключовите предизвикателства пред младите хора, включително превенцията на рисковото поведение и ограничаването на негативните последици от зависимости и участие в хазартни дейности.

Основната цел на Програмата е да допринесе за намаляване на рисковото поведение и агресията и свързаните с тях негативни последици сред младите хора чрез прилагане на цялостен, координиран и устойчив подход за превенция, насочен към формиране на социално отговорно поведение и утвърждаване на здравословен начин на живот.

II. ПРИЕМАНЕ, СРОК НА ИЗПЪЛНЕНИЕ, ФИНАНСОВА РАМКА И ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ

Програмата се приема от Министерския съвет в съответствие с чл. 7 от Закона за младежта във връзка с чл. 10а от Закона за хазарта.

Продължителността на изпълнението ѝ за текущия програмен период е пет години – от 2026 до 2030 г.

Финансирането на одобрени проекти по Програмата се осигурява в рамките на предвидените за тази цел средства със Закона за държавния бюджет за съответната година в периода 2026-2030 г., до размера на получения по бюджета на Министерството на младежта и спорта трансфер от Националната агенция по приходите съгласно чл. 10а, ал. 2 от Закона за хазарта. Годишният размер на финансиране, в т.ч. общо за съответната година и специфицирано по ключови области, ще се публикува при обявяване на всяка една процедура за кандидатстване.

Национален координатор на Програмата е министърът на младежта и спорта, който определя условията за разработване на проектни предложения по Програмата с подробни указания относно изискванията за кандидатстване, изпълнение и отчитане съобразно заложените годишни приоритети и индикативни дейности. Министърът на младежта и спорта обявява годишните приоритети в зависимост от потребностите на младите хора и от социално-икономическата среда в страната.

Конкретните условия за кандидатстване за всяка текуща година и размерът на отпусканата финансова помощ се оповестяват от националния координатор чрез публикуване на конкурсните процедури на електронната страница на Министерството на младежта и спорта.

Дейностите по Програмата се осъществяват на територията на Република България при условията и реда на конкретната обявена процедура за кандидатстване.

В зависимост от спецификата на приоритетите и дейностите, които ще се реализират в рамките на финансираните проекти, може да се прилага териториално разделение, съобразено с броя на младите хора по административни единици според приложими данни на Националния статистически институт.

III. ЦЕЛЕВА ГРУПА ПО ПРОГРАМАТА

Реализирането на дейностите по Програмата е насочено към млади хора между 15 и 29 години, които са нейната пряка целева група. Непреки участници са органи на изпълнителната и местната власт и сдружения с нестопанска цел в обществена полза по смисъла на Закона за юридическите лица с нестопанска цел.

IV. РЕД И УСЛОВИЯ ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ ПО ПРОГРАМАТА

Редът и условията за кандидатстване и финансиране на проекти по Програмата, както и допустимите кандидати, се определят с наредбата по чл. 8, ал. 3 от Закона за младежта.

V. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

Програмата предвижда финансиране на младежки дейности по следните тематични области:

ТЕМАТИЧНА ОБЛАСТ 1

ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ КАМПАНИИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ХАЗАРТНА ЗАВИСИМОСТ СРЕД МЛАДЕЖИ НА ВЪЗРАСТ 15-29 Г.

1.1. Обща характеристика

Информационните и комуникационните кампании са ключов инструмент за повишаване на информираността и превантивната култура сред младите хора относно рисковото поведение и неговите негативни последици, включително рисковете, свързани с участие в хазартни дейности¹. Чрез целенасочени, достъпни и съобразени с възрастовите и социалните характеристики на младите хора кампании се създават условия за разпространение на надеждна информация, насърчаване на отговорни избори и формиране на социално отговорно поведение.

Тематичната област обхваща разработването и реализирането на национални, регионални и местни информационни и комуникационни кампании, насочени към младите хора, които предоставят достоверна и своевременна информация за механизмите на хазартната зависимост,

¹ Под „хазартни дейности“ се има предвид всякакъв тип хазартна дейност като хазартни игри, онлайн залагания и други дейности за залагания и печалба, които биха довели до риск от зависимост. Законът за хазарта гласи: „Хазарт е всяка игра, в която има залог и може да се получи печалба или да се загуби залогът.“

начините за разпознаване на рисковото поведение и възможностите за превенция. Дейностите се реализират в съответствие с разпоредбите на чл. 10а от Закона за хазарта и допринасят за ограничаване на вредните последици от хазарта сред младите хора.

1.2. Специфични цели на тематичната област

❖ Повишаване на информираността и знанията на младите хора относно рисковете от участие в хазартни дейности и възможните негативни последици.

❖ Насърчаване на социално отговорно поведение и информиран избор чрез използване на съвременни онлайн комуникационни канали и формати, включително разработване и популяризиране на дигитални превантивни продукти и съдържание.

❖ Разширяване на достъпа и ефективността на превантивната информация чрез използване на разнообразни комуникационни канали и формати, включително масмедии, дигитални платформи, социални мрежи, радиа и телевизионни кампании, както и разработване и прилагане на съвременно дигитално съдържание с цел достигане до максимален брой млади хора и адаптиране на посланията към техните комуникационни навици и социален контекст.

ТЕМАТИЧНА ОБЛАСТ 2

ПРЕВЕНЦИЯ НА АГРЕСИЯ ЧРЕЗ СПОРТ И ФИЗИЧЕСКА АКТИВНОСТ СРЕД МЛАДЕЖИ НА ВЪЗРАСТ 15-19 Г.

2.1. Обща характеристика

Превенцията на агресията сред младите хора на възраст 15-19 г. представлява стратегически приоритет на държавната младежка политика, предвид нейното пряко отражение върху социалната среда, обществената сигурност и качеството на живот. Агресивните прояви в младежка възраст са комплексно обусловени и изискват устойчиви превантивни подходи, насочени към формиране на позитивни поведенчески модели и конструктивни механизми за социално взаимодействие. В този контекст, спортът и физическата активност се утвърждават като ефективен и обществено признат инструмент за превенция на агресивното поведение сред младежите във възрастовата група 15-19 г., чрез който се насърчават дисциплина, саморегулация, екипност и зачитане на общоприети правила и норми. Системното участие в спортни и физически дейности допринася за изграждане на устойчиви личностни и социални умения и създава позитивна среда за развитие и социално включване на младите хора.

Тематичната област е насочена към използването на спорта и физическата активност като превантивен механизъм за ограничаване на агресията и насърчаване на социално-отговорно поведение сред младите хора на възраст от 15 до 19 години, в съответствие с приоритетите на държавната политика за младежта и стратегическите цели за устойчиво обществено развитие.

Тематичната област целенасочено е фокусирана върху конкретна целева група – млади хора на възраст от 15 до 19 години. При проследяване на тенденциите в страната именно хората в тази възрастова група се идентифицират като по-уязвими и склонни към агресивни прояви. Периодът е

свързан с по-висока податливост към рисково поведение и конфликти, което налага фокусирани превантивни интервенции именно в тази група.

2.2. Специфична цел/и на тематичната област

❖ Намаляване и превенция на агресивното поведение сред младежи на възраст 15-19 години чрез системно включване в спортни и физически дейности, които насърчават дисциплина, зачитане на правила, екипност и отговорно социално поведение и други ползи, произтичащи от участието им.

❖ Развитие и утвърждаване на личностни и социални умения, свързани със саморегулация, управление на емоциите, ненасилствено разрешаване на конфликти и справяне с напрежение, чрез целенасочени превантивни програми за младежи на възраст 15-19 години.

❖ Разширяване на обхвата и ефективността на превантивните дейности сред младите хора на възраст от 15-19 г. чрез прилагане на интерактивни и дигитални форми за превенция на агресивно поведение, базирани на спорт и физическа активност.

❖ Насърчаване на позитивна социална среда и социално включване на младите хора чрез използване на спорта и физическата активност като средство за изграждане на принадлежност, взаимно уважение и отговорност към общността, с фокус върху превенцията на агресивни и антисоциални прояви.

ТЕМАТИЧНА ОБЛАСТ 3

ПРЕВЕНЦИЯ НА УПОТРЕБАТА НА ПСИХОАКТИВНИ ВЕЩЕСТВА СРЕД МЛАДЕЖИ НА ВЪЗРАСТ 15-19 Г.

3.1. Обща характеристика

Превенцията на употребата на психоактивни вещества сред младежи на възраст 15-19 години е ключова област на държавната политика за ограничаване на рисковото поведение в период от развитието, характеризиращ се с повишена уязвимост и формиране на навици и модели на поведение с дългосрочно въздействие върху здравето и социалното развитие. Развитието и укрепването на личностни и социални умения при младите хора, включително умения за вземане на информирани решения, критично мислене, справяне с натиск от връстници и управление на емоции са ключови защитни фактори срещу употребата на психоактивни вещества и тематична област 3 е с тази насоченост.

В този възрастов диапазон употребата на психоактивни вещества създава предпоставки за ранно въвличане в рисково поведение, развитие на зависимости и негативни последици за физическото и психичното здраве, както и за образователната реализация и социалната интеграция на младите хора. Това налага прилагането на целенасочени, възрастово съобразени и устойчиви превантивни подходи, насочени към ранна превенция и изграждане на отговорни поведенчески модели.

В рамките на настоящата тематична област психоактивните вещества включват тютюневи изделия, вейп, алкохол, райски газ (диазотен оксид), наркотични и други психоактивни вещества, като превантивните дейности са насочени към ограничаване на ранната употреба, повишаване на информираността за рисковете, насърчаване на защитните фактори и развитие на умения за отговорен избор. Акцент се поставя върху използването на неформално обучение, разработването на дигитални продукти и реализирането на информационни и комуникационни кампании в училищна среда, като ефективни инструменти за достигане до младежи на възраст 15-19 години.

Тематична област 3 също както при Тематична област 2 е целенасочено фокусирана върху конкретна целева група – млади хора на възраст от 15 до 19 години. При проследяване актуалната обстановка в страната става ясно, че именно младежите в тази възраст се идентифицират като най-застрашени, рискови и податливи към употребата на психоактивни вещества. Зачестяват и случаите на инциденти сред учениците в гимназиален етап именно в следствие от употреба на подобен тип вещества и поради това ще се работи върху превенцията и справяне с проблемната обстановка именно в тази възрастова група. Целта е да се повлияе на нагласите още в ранна младежка възраст, когато се формират личностните качества и характерът.

3.2. Специфична цел/и на тематичната област

❖ Превенция и ограничаване на ранната употреба на психоактивни вещества сред младите хора чрез прилагане на възрастово съобразени и научно обосновани превантивни интервенции.

❖ Повишаване на информираността и знанията на младите хора на възраст 15-19 г. относно рисковете и негативните последици от употребата на психоактивни вещества чрез прилагане на дейности за неформално обучение, интерактивни образователни формати и целенасочени информационно-комуникационни кампании в училищна и извънучилищна среда.

❖ Разширяване на обхвата на превантивната информация чрез разработване и разпространение на дигитални продукти и съдържание, включително онлайн материали и мултимедийни ресурси, насочени към младите хора.

❖ Развитие и укрепване на лични и социални умения при младите хора, включително умения за вземане на информирани решения, критично мислене, справяне с натиск от връстници и управление на емоции, като ключови защитни фактори срещу употребата на психоактивни вещества.

ТЕМАТИЧНА ОБЛАСТ 4

НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ СРЕД МЛАДЕЖИ НА ВЪЗРАСТ 15-29 Г.

4.1. Обща характеристика

Насърчаването на здравословния начин на живот сред младежи на възраст 15-29 години е ключов елемент от превенцията на рисковото поведение и от изграждането на устойчиви навици, които имат дългосрочно въздействие върху здравето, благосъстоянието и социалното развитие на

младите хора. Периодът на младежка възраст е определящ за формирането на модели на поведение, свързани с начина на живот, които влияят както върху индивидуалното развитие, така и върху общественото здраве в дългосрочен план.

Тематичната област е насочена към създаване на подкрепяща среда за информиран избор и отговорно поведение чрез насърчаване на здравословни навици, включително балансирано и пълноценно хранене, активен и осъзнат начин на живот. Като ключови инструменти за постигане целите на областта се прилагат спортът и физическата активност, дейности за неформално обучение, както и разработването и прилагането на дигитални продукти и съдържание.

В рамките на тематичната област се отчита и значението на превенцията на проблеми, свързани със сексуалното и репродуктивно здраве на младите хора, като неразделна част от цялостния здравословен начин на живот. Чрез повишаване на информираността и провеждане на обучителни дейности, насърчаване на отговорно поведение и предоставяне на достъп до надеждна и възрастово съобразена информация се създават условия за ограничаване на рисковете, свързани с ранни и нежелани бременности, полово предавани инфекции и други неблагоприятни последици за здравето и благосъстоянието на младите хора.

4.2. Специфична цел/и на тематичната област

❖ Насърчаване на формирането и утвърждаването на здравословен начин на живот сред младежи на възраст 15-29 години като превантивна мярка за ограничаване на рисковото поведение.

❖ Повишаване на информираността на младите хора относно значението на здравословното хранене и здравословните навици.

❖ Създаване на условия за активно участие на младите хора в инициативи и дейности, насърчаващи балансиран начин на живот, отговорни избори и устойчиви модели на поведение.

❖ Повишаване на информираността и знанията на младите хора относно сексуалното и репродуктивно здраве като елемент от здравословния начин на живот.

VI. ОБЩИ УСЛОВИЯ. ИНДИКАТОРИ

1. Общи условия

1.1. При осъществяване на дейности, за които е необходимо лицензиране, разрешение, регистрация, вписване или дейността се извършва от лица с нормативноустановена квалификация, кандидатите следва да удостоверят изпълнението им в съответствие с нормативните изисквания.

1.2. Изработените по проектите материали/продукти не могат да бъдат използвани за стопански цели и не могат да се реализират като търговски стоки.

1.3. Всяка тематична област по Програмата може да се обявява самостоятелно или в комбинация с други, в зависимост от установените потребности на младите хора, социално-икономическата динамика и приоритетите, определени от министъра на младежта и спорта за съответната година, с оглед осигуряване на по-дълбок и устойчив ефект на дейностите и възможност за тематичен фокус и детайлна оценка на резултатите по всяка област.

2. Индикатори

Изпълнението на „Националната програма за превенция и информираност (2026-2030)“ ще се проследява чрез индикатори за резултат и обхват, които отразяват степента на достигане до целевите групи и ефективността на реализираните дейности през целия програмен период.

Основен индикатор за изпълнение на Програмата за целия програмен период 2026-2030 г. е броят на обхванатите млади хора в страната (целеви обхват: минимум 18 % от младите хора за съответната година, определен въз основа на официалните данни на Националния статистически институт и при условие на запазване на нивото на финансовите средства по Програмата от 2025 г.).

Конкретните стойности на индикаторите за всяка календарна година не се фиксират предварително, предвид различния обем на финансовия ресурс по програмата за съответната година. Годишните целеви стойности на индикаторите ще се определят в указанията към процедурите за кандидатстване, съобразно утвърдения бюджет и приоритетите за съответната година. По този начин се осигурява гъвкавост при планирането и изпълнението на програмата, като същевременно се гарантира проследимост и отчетност на постигнатите резултати за целия програмен период.

Индикаторът за обхват се отчита чрез броя включени участници и достигане на целеви групи по финансираните дейности, без изискване за доказване на уникалност на участниците в рамките на програмния период. В условията на конкретните процедури за кандидатстване могат да бъдат залагани допълнителни под-индикатори, съобразно годишните приоритети и спецификата на финансираните дейности, включително по вид дейност, териториален обхват, възрастови подгрупи и други релевантни характеристики.

За всяка обявена процедура се залагат конкретни индикатори за изпълнение, съобразени със съответната тематична област и заложените годишни приоритети, като например: брой включени участници, брой и вид реализирани дейности, брой създадени или приложени модели, методи и инструменти, достигнати общности, реализирани информационни и комуникационни дейности и др. Отчитането на индикаторите се извършва съгласно условията за кандидатстване и утвърдените правила за мониторинг и контрол на изпълнението на Програмата.

VII. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИ ПО ПРОГРАМАТА

При кандидатстване и реализиране на дейности по Програмата всеки допустим кандидат следва да се води от следните принципи:

1. Законосъобразност;
2. Ефективност, ефикасност и устойчивост на младежките проекти, реализирани по Програмата;
3. Многосекторен подход при планиране и изпълнение на проектните дейности;
4. Равен достъп и недискриминация за всички младежи в Република България;
5. Обществена солидарност и толерантност към всички групи младежи;
6. Иновативност в процеса на планиране и изпълнение на младежките проекти;

7. Професионализъм при реализиране на дейностите;
8. Прозрачност и икономичност при усвояването на финансовите средства;
9. Надграждане и усъвършенстване на съществуващи практики, опит и услуги;
10. Изграждане на мрежа от партньорства на местно, регионално и национално ниво с участието на всички заинтересовани страни.

VIII. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

В резултат от изпълнението на дейностите по Националната програма за превенция и информираност (2026–2030) се очаква постигането на следните основни резултати, обхващащи всички тематични области на Програмата:

- Достигане до широк кръг млади хора на национално ниво чрез реализиране на мащабни информационни и комуникационни кампании в масмедиаите, онлайн среда, дигитални платформи радиа и телевизионни канали.

- Ограничаване на негативните последици от хазартното поведение сред младите хора чрез системно и устойчиво прилагане на превантивни информационни и комуникационни мерки.

- Реализирани целенасочени превантивни, образователни и информационни мерки в рамките на тематична област 2 на Програмата за намаляване на проявите на агресия и насилие сред младите хора.

- Реализирани мерки и дейности за насърчаване на здравословния начин на живот, спорта и физическата активност като ефективни средства за превенция на рисково поведение и всякакви форми на агресия.

- Проведени мерки и дейности за ангажиране на свободното време на младите хора чрез участието им в спортни и физически дейности за формиране на положителни модели на поведение.

IX. КОНТРОЛ, НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА

Контрол

Координацията и контролът по изпълнение на Програмата се осъществява от министъра на младежта и спорта.

Наблюдение

Мониторинг на текущото изпълнение на утвърдените дейности по финансираните проекти се извършва от Министерство на младежта и спорта в съответствие с функциите, описани в Устройствения правилник на Министерството на младежта и спорта.

Оценка

Оценка за изпълнението на Програмата се изготвя след приключване периода на нейната реализация и се публикува на интернет страницата на Министерството на младежта и спорта и на Националната информационна система за младежта.